

Ontwikkelingen in het Onderwijsbeleid 1986-1987

---

door Georges MONARD,

Secretaris-generaal van het Ministerie van Onderwijs.

★

Op 28 november 1985 kon Wilfried Martens, zoals hij het de kiezers gevraagd had, een nieuwe christendemocratisch-liberale coalitie vormen. Met de uittredende regering had hij niet zonder succes getracht « de grote economische evenwichten » te herstellen: de concurrentiekracht van de ondernemingen werd hersteld, waardoor ook de handelsbalans opnieuw een batig saldo vertoonde en de werkgelegenheid in de privé-sector niet verder afgebroken werd. Toch bleef de werkloosheid erg hoog. De groei van de overheidsuitgaven werd wel afgeremd, maar het tekort en vooral de schuld bleven onaanvaardbaar groot.

Als Martens na het Heizeldrama het parlement ietwat voortijdig moest ontbinden, vroeg hij in een sterk gepersonaliseerde campagne het vertrouwen, om het « herstelbeleid », door hem belichaamd, voort te zetten.

De CVP-PSC wonnen, de SP eveneens, de PS en de VU stagneerden, de PVV ging achteruit. De christendemocratisch-liberale meerderheid werd tegen de verwachtingen van velen niet gebroken. De kiezers werden bijgevolg geacht niet voor de « ommekeer » gestemd te hebben en zouden deze ook niet krijgen. Hoewel ...

De overwinnaars meden triomfalisme om de voortzetting van de coalitie niet te hypotekeren. De liberale « verliezers » « trokken lessen » uit de verkiezingen en hun nieuwe jonge leider Guy Verhofstadt was veeleisend én knap in de onderhandelingen. Hij zette het zetelverlies om in winst in het regeerakkoord. De liberale accenten waren duidelijker dan voorheen.

Een ingrijpende sanering van de overheidsfinanciën, gekoppeld aan een absolute « fiscale stop », werd prioriteit nummer één. Verhofstadt werd vice-Premier en Minister van Begroting en toonde zich, samen met zijn knappe kabinetschef Luc Coene, een principieel en onbuigzaam

politicus, die zich in de Wetstraat zodanig gevreesd en onpopulair durfde op te stellen dat hij er buiten de Wetstraat razend populair van werd.

Het werd een hele « ommekeer » tegenover de vroegere liberale vice-Premier Willy De Clercq, een gewiekste politicus, die reeds vele waters doorzwommen en daarbij compromissen nooit verafschuwd had.

De twee grote uitgavensectoren, de sociale sector (sociale zekerheid, gezondheidszorg en de werkloosheidsvergoedingen) en onderwijs werden door Verhofstadt uiteraard eerst geïseerd. Op sociale zaken stootte hij op Jean-Luc Dehaene, de sterke man van de christendemocratie, niet in het minst door zijn scherpe intelligentie en zijn zeldzaam vermogen tot synthese en zijn visie, maar natuurlijk ook door zijn woordvoerderschap van het A.C.W., bij wiens genade de coalitie mocht voortdoen : hij was wel bereid tot een voorzichtige restauratie van het eerbiedwaardige bouwwerk van de sociale zekerheid, maar niet tot de door Verhofstadt gewenste « fundamentele hervorming » die de socialisten « afbraak » noemden.

Ook de Minister van Arbeid, Michel Hansenne, wist dat de coalitie niet zou overleven, als zij « meer de werklozen dan de werkloosheid zou aanpakken », en had daarenboven creatieve ideeën en voorstellen als geen ander.

En het onderwijs? In de vorige regering had het beleid van de Vlaamse christendemocraat Daniël Coens het ideologisch gevoelige deel van de liberale achterban heel wat last bezorgd. Het onderwijs legde op ieder PVV-congres een domper op de algemene tevredenheid. Na ruim drie jaar Coens verwachtte men dan ook algemeen een liberale aflossing op Onderwijs. Verhofstadt had zijn prioriteiten echter anders gelegd. Hij legde *alle* eieren van zijn geloofwaardigheid in de korf van de begrotingssanering. Uiteraard liet hij ook zijn oog vallen op het Onderwijs, dat in België nog altijd erg duur is, en alleszins de hoogste personeelsomkadering van Europa had (en nog heeft). Tegen de vrijzinnige lobby van de PVV liet Verhofstadt dus voor de tweede maal de onderwijsportefeuille aan de CVP, wel wetend wat hij in Onderwijs van plan was.

Coens daarentegen had van zijn aanwezigheid op het Onderwijsdepartement van december 1981 tot 1985 een succes gemaakt. Hij had wel een aantal besparingsmaatregelen getroffen, hij had de traditionele groei van de tewerkstelling in Onderwijs wel « onder controle » maar toch waren er in 1985 2.300 (1) ambten meer dan bij zijn aantreden. Bovenal had hij van de opgelegde « sanering » gebruik gemaakt om een

---

(1) Alle cijfers over tewerkstelling in het onderwijs steunen op een omrekening in full-time ambten. Het gaat om de totaliteit van de door het Onderwijsdepartement betaalde ambten, exclusief het universitair onderwijs, inclusief het onderwijs voor sociale promotie.

herverdeling door te voeren : Vlaanderen « won » 3.000 ambten t.o. het Franstalig onderwijs, het gesubsidieerd onderwijs kreeg ruim 5.700 ambten meer en het Vlaamse Rijksonderwijs leverde er 3.400 in, waardoor het verschil in tewerkstelling per leerling gevoelig afnam. De slogan « de lat gelijk leggen » werd met Coens geïdentificeerd. Daarenboven slaagde hij er, in tegenstelling tot zijn socialistische voorgangers, in de leerplicht te verlengen, en maakte eindelijk werk van de herwaardering en vernieuwing van het beroepsonderwijs.

Terwijl de voorgangers vooral het secundair onderwijs vertroetelden, stelde Coens het kleuter-, lager en buitengewoon onderwijs prioritair. Op de CVP-congressen haalde Coens — samen met de premier — veruit de hoogste scores op de « applausmeter ».

Wie in de Griekse mythologie al te succesvol en ambitieus is (en dus blijk geeft van « hubris ») krijgt van de goden een lesje : hij wordt uit de al te hogere sferen weggeblijksend...

« Blijkbaar heeft Coens nog niet echt moeten besparen ... » en « Daar is nog ruimte ... » zo reageerden sommigen op Coens' succes.

De CVP schoof hem opnieuw vooruit als onderwijsminister. Het was overigens vrij logisch, gezien de formateur uitging van de stelling : « never change a winning team » en de meeste ministers op hun post behield. De PSC profiteerde in zekere mate mee van de lijn-Coens : de prioriteit voor het basisonderwijs, de herwaardering van het beroepsonderwijs en de verlenging van de leerplicht en de relatieve winst van het gesubsidieerd onderwijs hebben zij actief ondersteund en in de Franstalige opinie konden zij ze vrij geloofwaardig als de PSC-inbreng in het beleid laten doorgaan. Zij hadden wel last van de bezuiniging op het (in het Franstalig onderwijs quasi-veralgemeende) V.S.O. en van de Vlaamse winst in de communautaire verdeling, maar in grote mate werd dit geweten aan de PRL-minister. Overigens zijn velen in de PSC overtuigd dat de leiding van het onderwijsdepartement voor hen zelden dankbaar is en dat zij beter als coalitiepartner kunnen drukken op een minister van de andere partij.

De PRL beroemde zich erop dat zij de « sérieux » in het beheer van het departement hersteld hadden, het V.S.O. wat teruggeschoefd in meer « liberale » richting en de « linkse indoctrinatie » hadden bestreden. Een van de grote winstpunten van hun regeringsdeelname was het onderwijs echter niet. Overigens hadden zij het onderwijsdepartement niet echt opgeëist, maar ja, er kunnen onmogelijk twee katholieke ministers op onderwijs aanvaard worden. Men kan ook moeilijk beweren dat zij er hun sterkste figuren hadden geplaatst ...

Vanuit deze situatieschets kan men wellicht begrijpen dat tegen de verwachtingen in de onderwijsdepartementen opnieuw naar de CVP

en (dus ook) de PRL gingen, en dat Coens zichzelf opvolgde, terwijl het na Tromont en Bertouille nu de beurt was aan Damseaux.

Conform aan haar eerste prioriteit trok de nieuwe regering zich al snel in conclaaf terug om een nooit geziene saneringsoperatie uit te werken.

Met het oog op het terugbrengen van het overheidstekort in 1987 tot 8 % van het B.N.P., werd het zgn. « *St. Annaplan* » op 23 mei 1986 goedgekeurd.

Ook het onderwijsbeleid werd beheerst door de begrotingsanering. Dit leidde tot een verscherping van de communautaire spanningen en tot het volledig springen van het tot dan gehanteerde pacificatiemiddel tussen de « zuilen » en partijen, nl. het schoolpact en de schoolpactcommissie. Van de situatie werd ook gebruik gemaakt om een aantal positieve ontwikkelingen op gang te brengen, die tot dan onmogelijk bleken, en voornamelijk de versnelde aanpassing van het onderwijsaanbod (« rationalisatie en programmatie »). De sanering bespoedigde tevens het debat over het beheer en de werking van het Rijksonderwijs. Elk van deze ontwikkelingen zullen wij in afzonderlijke hoofdstukken uitdiepen. De lezer zoeke hier geen gedetailleerde beschrijving van afzonderlijke maatregelen, maar wel een syntese van de intenties, de visie achter de maatregelen, en de bereikte resultaten en de dieperliggende tendensen en evoluties.

1. De « grote » sanering.

De regeringstop begon aan de onderhandelingen over het St. Annaplan (of « Pinksterplan »), vanuit de zorg om bij het begin van een volle legislatuur een ingrijpend en ambitieus saneringsplan goed te keuren en door te voeren. Om in 1987 het objectief van een tekort van 8 % van het B.N.P. te bereiken waren ongeveer 200 miljard besparingen nodig. Verhofstadt liet uitschijnen dat gelet op het aandeel van Onderwijs in de rijksuitgaven het « objectief » voor Onderwijs tussen 30 en 35 miljard moest liggen. Wat werd het ?

Coens bood meteen een drastische bezuiniging aan op de *scholenbouw*. De schoolpactwet voorzag hiervoor sinds 1973 fabuleuze bedragen. De driepartijenregering-Leburton werd destijds « afgekocht » door een aantal substantiële tegemoetkomingen aan het gesubsidieerd onderwijs (ondersteuning van bouwinitiatieven, gelijke bezoldiging voor priesters, identieke omkadering met opvoeders enz...). Terwille van het evenwicht werden gigantische dotaties ingeschreven voor de scholenbouw : in het gemeentelijk en provinciaal onderwijs 1 miljard per jaar ; in het Rijks-

onderwijs : 3 miljard per jaar, gekoppeld aan de bouwindex (nu ongeveer 10 miljard) en daarenboven een extra-dotatie van hetzelfde bedrag gedurende 10 jaar. Voldoende om in 15 à 20 jaar het ganse patrimonium totaal te vernieuwen. Het bedrag werd bijzonder slecht besteed mede door de bedroevende wijze waarop *alle* partijen de « scholenfondsen » inpalmden en bevolkten. Nochtans waren er reële behoeften ; vergeten we niet dat het rijksonderwijs vooral in Vlaanderen van recente datum is en op vele plaatsen een « voorlopige behuizing » kreeg.

Als in 1985 de extra-dotatie afliep, had de regering geen verlenging ervan voorgesteld, wat leidde tot scherpe kritiek van de oppositie, vooral de SP.

Nu werden de « gewone » dotaties zelf geamputeerd met ruim 10 miljard per jaar.

De maatregel was erg drastisch en wellicht een overreactie, maar geen redelijk mens zal ontkennen dat de wettelijk voorziene bedragen compleet irrationeel waren, zeker na de ongeveer 130 miljard die sinds 1973 in de scholenbouw reeds geïnvesteerd werden.

Vanuit de schoolpactlogica was de maatregel echter een ongehoorde « aanslag ». De extra-kredieten voor de scholenbouw maakten deel uit van een « evenwicht », moeizaam overeengekomen tussen *alle* schoolpactpartijen. De wet stelde dan ook dat deze bedragen « bij voorrang worden uitgetrokken op elke begroting » en « even onaantastbaar geacht worden als de kredieten die bestemd zijn voor de werkingsuitgaven van de Staat ».

Het was gewoon ondenkbaar hierover een consensus te bereiken van alle schoolpactpartijen, inclusief de SP en PS in de oppositie. De regering heeft het dan ook nauwelijks geprobeerd. De basisregels van het schoolpact werden dan ook « brutaal verbroken » ...

Overigens waren niet alleen de socialisten diep ontstemd, ook vele liberalen hadden grote moeite met deze aanpak. Maar Verhofstadt had nu eenmaal een andere prioriteit ...

De Minister van Begroting nam overigens geen vrede met deze ingreep in de investeringsuitgaven. Ook de lopende uitgaven moesten structureel naar beneden. Zoals bekend is onderwijs een zeer arbeidsintensieve sector en de tewerkstelling was sinds twintig jaar de eerste prioriteit van alle onderwijsministers. In het basis- en hoger onderwijs zitten we in de Europese kopgroep, maar in het secundair onderwijs liggen we alleen en heel ver voorop.

Hier vond Verhofstadt inspiratie bij zijn collega van Financiën Mark Eyskens. In een aantal toespraken stelde hij dat de Europese eenmaking niet alleen een harmonisering vereiste van de fiscaliteit en de parafiscaliteit, maar ook van de grote uitgavencategorieën. Bijgevolg moesten bij priori-

teit onze onderwijsuitgaven teruggedrongen worden. Het « Europese gemiddelde » zou snel een belangrijke richtsnoer worden voor de regering.

Vanuit die invalshoek moest het secundair onderwijs bij voorrang inleveren. Er waren nog andere redenen : Coens verklaarde meteen dat zijn drie prioritaire sectoren, het basis-, buitengewoon en beroepsonderwijs (de 3 « b »'s) buiten schot moesten blijven.

De Franstalige liberaal Damseaux was om ideologische en « doelmatigheidsredenen » tegenstander van het V.S.O. : de vernieuwing van het secundair onderwijs zou een nivellering naar beneden meegebracht hebben, het onderwijs in de basiskennissen (Moedertaal, Wiskunde, Vreemde Talen, ...) naar een ongezien laag niveau gehaald hebben en dit ondanks een veel hogere kost. De PRL (ook en vooral Minister Gol) wilde zich niet beperken tot een budgettaire operatie : tegelijk moest het secundair onderwijs terugkeren tot een « ernstige » aanpak.

De PSC aanvaardde dat het secundair onderwijs te duur was en deelde Coens' mening over de te beschermen sectoren. Van een afschaffing van het V.S.O. wilden zij niet weten : het moest een budgettaire, maar pedagogisch-neutrale operatie worden, met respect voor de pedagogische autonomie van de scholen zelf.

Coens had al eerder bezuinigingen op het V.S.O. doorgevoerd en verdedigd : het V.S.O. was veralgemeend in heel het Franstalig onderwijs, en in het Vlaams Rijksonderwijs ; in Vlaanderen zaten de meerderheid van de leerlingen in het gesubsidieerd onderwijs nog in het traditioneel onderwijs.

Gezien het verschil in omkadering van ongeveer 25 % (1981) was Vlaanderen benadeligd in de communautaire verdeling en het (Vlaams) katholiek onderwijs in de ideologische verdeling. Het traditioneel onderwijs zou daarenboven onmogelijk nog naar het V.S.O. kunnen overstappen, alleszins niet met de hogere omkadering. Daarom had voorganger Calewaert al eens gesuggereerd om de traditionele scholen die in 1980 nog niet overgegaan waren, wel de stap nog te laten (of doen) zetten, maar zonder het surplus aan omkadering. Coens wees uiteraard de definitieve coëxistentie van twee types en ook van twee soorten omkadering resoluut af. Iedereen moest naar een eventueel bijgestuurd V.S.O. kunnen, maar met dezelfde omkadering. Als deze te duur was, moest ze onlaag voor iedereen, niet alleen voor de « nieuwkomers ».

Vermits daarenboven ook andere Europese landen comprehensieve onderwijssystemen pratikeren met veel minder personeel, moest ook het Belgisch V.S.O. het kunnen doen met iets meer dan de toenmalige zeven

leerlingen per leerkracht (2). Tussen 1982 en 1984 was het verschil in omkadering al teruggedrongen tot ongeveer 12 %.

Voor Verhofstadt waren bijna alle oplossingen goed, als zij het nodige geld opbrachten. Hij bestreed wel ieder voorstel om het besparings-objectief te verminderen.

Het resultaat van de discussie was dan ook het volgende : de omkadering van het V.S.O. zou in twee jaar teruggebracht worden tot in de buurt van deze van het traditioneel secundair onderwijs : — 5 % in 1986-1987 en — 5 % in 1987-1988. « In dit raam komt het de verantwoordelijken van de verschillende inrichtende machten toe hun pedagogische projecten aan te passen aan de nieuwe begrotingsmogelijkheden en hierbij de polyvalente en algemene vorming alsook het taalonderricht te bevoordelen ». De maatregel zou in 1987 bijna 1,6 miljard opbrengen in het Vlaams en ruim 2,3 miljard in het Franstalig onderwijs.

Daarenboven werden nog tal van maatregelen in het vooruitzicht gesteld in verband met het ziekteverzuim, het wachtgeld van leerkrachten wier job is weggevallen, prestaties die voorheen van de leerkracht als lesuur werden aangerekend, enz.

Maatregelen, die *vele* leerkrachten raakten in hun statuut, inkomen of arbeidsbelasting.

De uitwerking van al deze afgesproken maatregelen in wetsbesluiten vergde nog heel wat tijd, besprekingen en moeite. Tevens leidden zij tot heel wat protest in de onderwijswereld en dit in alle netten en in de twee gemeenschappen.

Tussen meerderheid en oppositie kwam het tot een bijzonder gespannen en bitsige verhouding, die de gewone tegenstelling overtreft. Maar ook in de meerderheid waren er spanningen, vooral met de PSC.

Een aantal maatregelen, vooral deze die de tewerkstelling van de leerkrachten reduceerden, werden herhaaldelijk afgezwakt en bijgestuurd. De tweede vermindering met 5 % van de omkadering in het VSO zou er nooit komen.

De start van het nieuwe schooljaar 1986-1987 verliep in een geladen sfeer. Uit vele scholen kwamen alarmkreten : de regering zou zich misrekend hebben, het effect zou veel groter zijn dan beoogd werd... (3).

Wat blijkt achteraf het reële effect te zijn geweest ?

(2) Dit betekent niet dat de klassen gemiddeld slechts 7 leerlingen tellen. Een leerkracht staat gemiddeld 22 uur voor de klas, een leerling in het secundair onderwijs tussen 32 en 36 uur.

(3) Opnieuw werden fantasisistische cijfers de wereld ingestuurd : men sprak wel niet meer van 28.000, maar toch nog van 10 à 15.000 banen die zouden wegvallen.

We steunen hiervoor op de cijfers van het Rekencentrum van het Vlaamse Ministerie van Onderwijs betreffende het aantal betalingen, telkens einde januari, omgerekend in full-time betrekkingen :

TABEL

Aantal betalingen, per einde januari : omgerekend in full-time betrekkingen (secundair onderwijs)

1986 (vóór Sint-Annaplan)		1987 (na Sint-Annaplan)	
R.O.	15.571 (100)	14.686	(94,3)
O.G.O.	5.979 (100)	6.005	(100,4)
V.G.O.	43.463 (100)	42.641	(98,1)
<hr/>		<hr/>	
Totaal	65.013 (100)	63.332	(97,4)

In het Vlaams secundair onderwijs gingen er dus 1.700 ambten verloren, d.i. 2,6 %, terwijl het aantal leerlingen er met 2,1 % (9.600) terugliep. Voor het geheel van het onderwijs, exclusief het universitair onderwijs, liep het aantal ambten ongeveer met hetzelfde cijfer terug, nl. 1.600 (1,2 %) terwijl het aantal leerlingen daalde met 1,1 % (13.500).

Vooreerst moet er een zekere technische correctie gemaakt worden op deze cijfers. In feite is de daling iets sterker, onder meer omdat loopbaanonderbrekers met uitkering in de cijfers opgenomen blijven.

Een groot deel van het effect van bezuinigingen is in de betalingen slechts voelbaar één of twee jaren later : vastbenoemden die hun job verliezen, kunnen niet meteen elders aan de slag, het verlies aan ambten wordt vooral in het begin gespreid over vele leerkrachten die alle een deel van hun job verliezen maar vaak volledig doorbetaald worden enz. (4).

Hoe is dit te verklaren ? Vooreerst moesten de maatregelen herhaaldelijk afgezwakt worden, om de vrede minimaal te bewaren en de coalitie bij mekaar te houden. Daarenboven moeten besparingen vertaald worden in de realiteit van enkele duizenden scholen. Zij hebben vele middelen om het effect te milderen : van het aanspreken van de reserve aan ambten die iedere grote voorzichtige school bewaart tot het afwentelen van ambtsverlies op vastbenoemden ... die toch doorbetaald worden.

(4) Een andere technische benadering corrigeert dit enigszins : het departement onderwijs gaf in 1987 op lopende uitgaven (dus zonder de bouw) bijna 7 miljard minder uit dan oorspronkelijk (vóór de bezuiniging) als behoefte was geraamd. Hierin zijn wel de aanzienlijke reducties begrepen t.o. de wettelijke bepalingen inzake werkingskredieten. Van 1983 tot 1988 werd volgens die berekening cumulatief 34 miljard « bespaard » op het Vlaams Onderwijs. De vergelijking van de twee benaderingen wijst ook op de grote ingebouwde groeifactoren, zelfs als het aantal leerlingen al daalt.

Tenminste wordt het reële effect van bezuinigingen aldus gespreid in de tijd ... Toch was het subjectieve « leed » in een aantal scholen groot : vele leerkrachten verloren een deel van hun opdracht, of moesten plots andere vakken geven.

Hieruit is een eerste les te trekken. Bezuinigen in het onderwijs is een werk van lange adem. Plotse revoluties zijn niet mogelijk. De voorzitter van de P.S.C., Gérard Deprez, had fundamenteel gelijk als hij de oorspronkelijke St. Annabezuiniging in het onderwijs takseerde als « trop et trop vite ».

Alleen met een volgehouden budgettaire discipline kunnen onderwijs-uitgaven in toom gehouden worden. Het is dan ook onverantwoordelijk plots de teugels te vieren : in de jaren zeventig, o.m. bij de uitbouw van het V.S.O., kwamen er soms vele duizenden ambten in één jaar bij.

Om nadien met hetzelfde aantal te verminderen, is een jarenlange pijnlijke inspanning nodig. Want intussen hebben weer zoveel jongeren opnieuw geopteerd voor een onderwijsloopbaan. Het budgettaire en personeelsbeleid op Onderwijs behoeven continuïteit. Sterke ombuigingen op korte termijn, in de ene of de andere richting, zijn ondoenbaar of uit den boze.

Het is al een hele krachttoer het personeelsbestand gelijke tred te laten houden met de leerlingencijfers, die in deze periode geleidelijk maar lichtjes dalen (5).

Deze ervaring heeft de onderhandelaars van de volgende regering geïnspireerd bij de uitwerking van de financiering van het Onderwijs, als het naar de Gemeenschappen zal overgeheveld zijn : de onderwijsdotatie wordt voortaan jaarlijks verminderd in verhouding tot de daling van het aantal kinderen van 0 tot 18 jaar, d.i. met ongeveer 1 % per jaar. Wat men voorheen via harde nationale besparingsoperaties niet kon bereiken, zal nu gerealiseerd worden door « inhouding aan de bron » !

2. Aanpassing van het onderwijsaanbod.

In de expansieve jaren zestig en zeventig was het onderwijs in volle expansie, vooral dank zij de democratisering van secundair en hoger onderwijs.

Toch dook reeds af en toe de behoefte aan besparing op.

---

(5) Ter illustratie deze vaststelling : de christendemocratisch-liberale coalitie voerde twee besparingsoperaties door tussen 1981 en 1988. Toch is het aantal ambten in het Vlaams onderwijs merkwaardig constant gebleven :

1982 (januari) : 124.723

1988 (januari) : 124.718.

Het aantal leerlingen daalde in dezelfde periode met 1,5 %.

De groei van de uitgaven kwam in grote mate voort van de stijgende scolarisatie en de oprichting van nieuwe scholen en afdelingen.

Tegelijk werden voor het eerst een aantal traditionele sectoren uit het technisch en beroepsonderwijs bedreigd door de maatschappelijke en industriële evolutie. Zo kwam het tot een deal. De Ministers van Onderwijs verkregen dat de bedreigde scholen en afdelingen, ook als zich nog weinig leerlingen aanmeldden, mochten blijven bestaan. De Ministers van Begroting eisten daarop uiteraard dat er dan ook geen nieuwe scholen en afdelingen zouden opgericht worden, tenzij ter vervanging van bestaande die tegelijk afgebouwd worden. Zo ontstond in 1966 « voor één schooljaar » en beperkt tot het « technisch en middelbaar onderwijs » de eerste remwet (6) : er valt niets weg, er komt niets bij.

In 1967 werd de maatregel met één schooljaar verlengd en uitgebreid tot het normaalonderwijs (7).

In de wet van 11 juli 1973 werd de remwet heringevoerd en uitgebreid tot al het onderwijs, onderworpen aan het schoolpact, tot de Koning regels zou vastgelegd hebben tot rationalisatie (behoud) of programmatie (oprichting) van nieuwe scholen en afdelingen. De rationalisatie- en programmatieplannen zouden vóór einde 1973 vastgelegd worden. Als een eenzame strijder stelde volksvertegenwoordiger W. Kuypers voor, « realistisch te zijn en de regering niet een half jaar maar anderhalf jaar te geven ». Zijn amendement werd weggestemd. Hoewel blijkbaar zelfs Kuypers nog veel te optimistisch was.

Tot 1980 heeft men moeten wachten op het eerste rationalisatie- en programmatieplan, namelijk dit voor het secundair onderwijs.

Intussen had men de remwet zelfs uitgebreid tot de P.M.S.-sector. Hier zette men nog een stap verder : ook de personeelsbezetting werd per P.M.S.-centrum geblokkeerd en losgemaakt van latere evoluties.

Voor alle rechtstreeks betrokkenen bleek dergelijke remwet de minst pijnlijke wijze om de onderwijsuitgaven enigszins te beheersen : bestaande instellingen en personeel krijgen zekerheid, en wie er nog niet is, kan niet protesteren.

Naar het veld wordt de maatregel uitgelegd als een beveiliging voor scholen en personeel, naar de regering toe als een blokkering en bezuiniging.

Onderwijskundig en maatschappelijk is het een catastrofe !

Uitgerekend in het hoger onderwijs van het korte type en het onderwijs voor sociale promotie, dat sterk beroepsgericht is, werd de evolutie en aanpassing gedurende 13 jaar « afgeremd » !

---

(6) Wet Grootjans-Toussaint van 8 juli 1966 tot tijdelijke opschorting van de uitbreiding van de onderwijsnetten.

(7) Wet van 7 juli 1967 tot beperking van de uitbreiding van de schoolnetten.

De redenen voor dit « immobilisme » zijn tweevoudig : vooreerst is de rationalisatie en programmatie voorgeschreven door de schoolpactwet en moest er een consensus over bereikt worden in de schoolpactcommissie. Het « evenwicht tussen de schoolnetten » is daarbij de invalshoek bij uitstek. Welnu sluiting en oprichting van scholen en afdelingen kunnen wel eens de bestaande territoriumbezetting doorbreken.

In 1979-1980 bereikten alle schoolpactpartijen (onder een driepartijen-regering) nog een overeenkomst over de rationalisatie en programmatie van het secundair onderwijs, maar « in de geest van het schoolpact » werden de eisen van de diverse « zuilen » en partijen in grote mate opgeteld en gezamenlijk ingewilligd. Van toen dateert het politieke grapje, dat « niets in het onderwijs zo duur is als een rationalisatie ».

Nadien bleek dergelijke aanpak niet meer mogelijk.

De tweede reden waarom de rationalisatie- en programmatieplannen zo lang op zich lieten wachten, was ook wel het reeds gemelde feit, dat de pressiegroepen uit het onderwijsveld zelf met de « stabiliteit » van de remwet eigenlijk niet zoveel problemen hadden. Integendeel.

In 1984 werd de rationalisatie en programmatie van het basisonderwijs gerealiseerd, samen met een nieuwe omkadering (« het lestijdenpakket »). De zachte (?) dwang die Minister Coens daarbij hanteerde t.o. de schoolpactcommissie, zette de (lange) doodstrijd in van deze commissie. Het zich bekennen tot een bepaald « karakter » (confessioneel of niet-confessioneel) was niet langer een criterium of voorwaarde voor behoud. Voor alle scholen van gelijk welk net golden in principe dezelfde normen voor behoud of oprichting. Wel konden deze normen rekening houden met objectieve verschillen (landelijk versus stedelijk gebied — onderlinge afstand van scholen enz.). Een principiële voorkeurbehandeling van een gans net (b.v. rijksonderwijs) was niet meer voorzien, ook al speelden de objectieve verschillen vaker in het voordeel van rijksscholen. Toch werd de realisatie ervan vergemakkelijkt door het feit dat de operatie gepaard ging met een bewuste verbetering van de personeelsomkadering van de kleuter- en lagere scholen (8).

Bij de rationalisatie en programmatie van de andere niveaus was dat uiteraard niet meer mogelijk. Ze konden dan ook helaas slechts doorgevoerd worden via bijzondere machten en mits miskening van de door de schoolpacttraditie voorgeschreven consensusregel in de schoolpactcommissie.

---

(8) De kostprijs van een leerling voor de Staat bedroeg in het basisonderwijs slechts één derde van deze in het secundair onderwijs.

De belangrijkste van deze besluiten betrof de rationalisatie en programmatie van het hoger onderwijs van het korte type (9), dat zeer direct beroepsgericht is.

Tot vóór enkele jaren vertegenwoordigde de lerarenopleiding (het « normaalonderwijs ») ongeveer 1/3 van de studentenpopulatie van het hoger onderwijs van het korte type; het werd verstrekt in meer dan 80 instituten (Vlaanderen). Een onbetwistbaar Europees record. Het genoot daarenboven van een bijzonder gunstige personeelsomkadering. Sinds enkele jaren leverden de normaalscholen jaarlijks dubbel zoveel leerkrachten af als er in het onderwijs vacatures waren, rekening houdend met de leerlingenevolutie en de te verwachten pensioneringen. Anderzijds heeft het bedrijfsleven (en de overheid) meer en meer behoefte aan hogergeschoolde technici en economisch-administratief geschoolden, die geleidelijk de taken van vroegere A3 - A2, en gediplomeerden van het lager of hoger middelbaar onderwijs overnemen.

De rationalisatie moest dan ook de verdwijning van een aantal normaalafdelingen en -scholen voor gevolg hebben en de oprichting mogelijk maken van tal van moderne richtingen in het technisch en economisch hoger onderwijs.

De vele tientallen nieuwe oprichtingen, zowel op 1-9-1987 als op 1-9-1988 verliepen uiteraard zonder grote politieke discussie en hadden overigens overal veel succes. De geleidelijke sluiting in het normaalonderwijs, samen met de scherpe daling van het aantal inschrijvingen, leidde tot een grote malaise in de betrokken kringen. In vele artikels en vrije tribunes werd het « gebrek aan visie » en de « kortzichtigheid » van de overheid op de korrel genomen. Jaarlijks wordt gepleit voor een betere omkadering per student, « die niets zou kosten gezien de daling van het aantal studenten ». Over de kostprijs van de nieuwe noodzakelijke oprichtingen in het economisch en technisch hoger onderwijs wordt daarbij niet gerept. Een typische illustratie van de moeilijkheden bij de aanpassing van het onderwijsaanbod (of van « reconversie » binnen de overheidssector).

Ondanks alle wrijvingen en problemen is het voor het hoger onderwijs een positieve operatie geworden: de aantrekkingskracht ervan is gevoelig gestegen, hoewel de denataliteit ook daar voelbaar zou moeten worden; de jongeren schrijven zich veel meer in voor richtingen, die uitstekende toekomstkansen bieden.

---

(9) K.B. nr. 460 van 17 september 1986 tot vaststelling van het rationalisatieplan en het programmatieplan van het hoger onderwijs van het korte type en tot wijziging van de wetgeving betreffende de organisatie van het hoger onderwijs van het lange type.

De rationalisatie en programmatie van het hoger onderwijs van het korte type is een belangrijke stimulans geworden voor een langere en betere scolarisatie na de leerplicht.

Daarenboven heeft het ertoe bijgedragen het hoger onderwijs van het korte type geleidelijk meer zichzelf te laten worden. Het hoger onderwijs is historisch gegroeid uit grote secundaire scholen: grote middelbare scholen richtten hun eigen normaalschool op, grote technische scholen hun hogere afdelingen. Vandaar de al te grote spreiding en de al te kleine schaal van de instellingen: tot voor enkele jaren telde meer dan 1 op 3 gemeenten in Vlaanderen een instelling voor hoger onderwijs, vaak met een zeer beperkt studieaanbod. Geleidelijk komen nu meer campussen voor hoger onderwijs tot stand, waarin ook het hoger onderwijs voor het korte type aanwezig is. Deze evolutie van aanhangsel bij het secundair onderwijs tot volwaardig onderwijs voor jongvolwassenen zal zich blijven doorzetten.

Ook de rationalisatie en programmatie van het onderwijs voor sociale promotie (10) heeft na jaren remwet geleid tot het geleidelijk afbouwen van verouderde richtingen en zelfs instituten en tot het oprichten van nieuwe afdelingen, afgestemd op de maatschappelijke en economische behoeften van vandaag en morgen. Waar zijn de noden overigens meer evolutief dan in de volwassenvorming, bij- en nascholing? De stijging van het aantal studenten gedurende het voorbije schooljaar toont dat de ingreep het onderwijs voor sociale promotie beter gewapend heeft in zijn concurrentie met de vormingsinstituten, die nu reeds van de Vlaamse Gemeenschap afhangen (R.V.A., Middenstand ...).

Wel is het aanbod vanuit onderwijs en vorming nog ongecoördineerd en zijn de organisatie en vooral het personeelsbeleid in sociale promotie nog aan al te strakke regels gebonden.

Ook voor de P.M.S.-centra (11) werden rationalisatie- en programmatieregels vastgelegd. Tegelijk werden normen voor de personeelsomkadering bepaald. In de P.M.S.-sector was door de jarenlange blokkering van centra en personeelsbestand de verhouding tussen de te bedienen schoolbevolking en het aantal personeelsleden erg variabel geworden. In sommige gevallen stond eenzelfde aantal personeelsleden in voor twee- tot driemaal zoveel leerlingen. Volgens de nieuwe normen is het aantal personeelsleden — ten dele degressief — evenredig

(10) K.B. nr. 461 van 17 september 1986 houdende het rationalisatie- en programmatieplan van het onderwijs voor sociale promotie.

(11) K.B. nr. 467 van 1 oktober 1986 betreffende de rationalisatie en programmatie en de normen inzake personeelsomkadering van de psycho-medisch-sociale centra en tot vastlegging van de voorwaarden voor toegang tot de Fondsen voor schoolgebouwen.

met het aantal leerlingen. Door de operatie verliezen de Rijks-P.M.S.-centra, over enkele jaren gespreid, bijna honderd personeelsleden en krijgen de vrije centra er evenveel bij. Toch is er na de herschikking in de rijkssector nog 1 personeelslid per 639 leerlingen tegen één per 913 leerlingen in de vrije sector (De P.M.S.-centra van het Rijk zijn gemiddeld kleiner).

Desondanks is de operatie voor de « verdedigers van het rijksonderwijs » een moeilijk te verwerken klap. Samen met de afschaffing van de totale gratuititeit van het leerlingenvervoer naar een « vrijekeuzeschool » staan de P.M.S.-normen bovenaan op de lijst van de punten, die de SP alleszins zal willen herzien.

Tenslotte kreeg ook het buitengewoon onderwijs zijn rationalisatie en programmatie (12). Een zeer « zacht » plan : weinig scholen of afdelingen sneuvelen, hier en daar kon een leemte opgevuld worden, vooral in het buitengewoon secundair onderwijs, dat jonge gehandicapten tracht voor te bereiden op een maximale inschakeling in het beroeps- en maatschappelijk leven.

Merkwaardig is dat het rijksonderwijs door deze operatie zijn markt-aandeel verbeterde en leerlingen won, terwijl de andere netten er eerder verloren. Het rijksbuitengewoon onderwijs is van recente datum en had zich in enkele streken voorheen onvoldoende kunnen uitbouwen.

De rationalisatie en programmatie van al deze onderwijsniveaus is m.i. onderwijskundig de belangrijkste hervorming van de jaren 1987-1988. Het effect ervan zal zich gedurende enkele jaren sterk en nadien hopelijk blijvend laten gevoelen. Ze was waarschijnlijk niet mogelijk geweest zonder de budgettaire druk.

Toch blijft aanpassing van het onderwijsaanbod een moeilijke opgave. Altijd opnieuw zullen de gevestigde belangen — scholen en personeel — blijven verdedigen wat bestaat, waardoor het nieuwe ook geen levenskansen krijgt. Daarenboven heeft het personeel van alle netten in het kader van zijn sociale beveiliging de vaste benoeming verworven. Afbouw van verouderde richtingen zet deze leerkrachten op de « reffectatie » naar andere scholen. Als ze specifiek werken in verouderde vakken kunnen zij moeilijk elders nog terecht, vooral als ze al een zekere leeftijd hebben : kan een regentes huishoudkunde van 50 jaar nog omgeschoold worden naar informatica en zelfs naar het vage vak « technologie » ?

Hieronder schuilen sociale drama's, die een school — soms zeer begrijpelijk — ertoe brengen verouderde richtingen nog « een tijdlang » in stand te houden. Het is het probleem van *vele* typische « meisjes-

---

(12) K.B. nr. 439 houdende rationalisatie en programmatie van het buitengewoon onderwijs.

richtingen » in het technisch en beroepsonderwijs. Van een aantal diploma's weet men bij voorbaat dat ze een entree-etiket zijn naar het stempel-lokaal. Toch maken de scholen nog reclame voor deze richtingen ... Een typisch conflict tussen de belangen van de scholen en hun personeelsleden enerzijds en de belangen van de leerlingen anderzijds. De scholen en leerkrachten hebben krachtige organisaties die hun taak knap vervullen. Wie verdedigt in dit debat de leerling ?

Dit leidt tot een tweede bemerking bij de rationalisatieproblematiek. Rationalisatie en programmatie zijn essentieel gebaseerd op het aantal leerlingen dat een school of richting aantrekt.

Wie geen leerlingen meer vindt moet afbouwen. Een nieuwe richting of school mag van start gaan, als er voldoende leerlingen voor zijn. Eigenlijk het principe van de vrije markt. Uiteindelijk bleek dit het minst slechte criterium te zijn. Alle andere criteria zouden de centrale beslissingsmacht en dus de politisering in de hand gewerkt hebben. Alleen in het hoger onderwijs, waar de beschotten tussen de zuilen iets minder sterk zijn, wordt dit principe gemilderd door een netoverschrijdend overleg en advisering in de Vaste Raad voor het hoger onderwijs. Niet iedereen is ervan overtuigd dat dit mechanisme de besluitvorming inzake behoud of oprichting van studierichtingen verbetert.

3. Elk net zijn diepe verzuchting.

1. Het Rijksonderwijs is ongetwijfeld getraumatiseerd uit de bezuinigingsoperatie gekomen. Op 7 jaar verloor het 13 % van zijn leerlingen en 18 % van zijn personeelsbestand. In 1987-1988 telt het Rijksonderwijs voor de eerste keer minder leerlingen dan het onderwijs van gemeenten en provincies.

De argumentatie dat de Staat voor een leerling in het Rijksonderwijs nog altijd de helft meer uittrekt dan voor een leerling in het gesubsidieerd onderwijs kan de onrust en verwarring niet opvangen. Het zelfvertrouwen en het vertrouwen in de eigen inrichtende macht wankelt.

Een ideale voedingsbodem om met meer kracht dan vroeger een eigen inrichtende macht te eisen, los van de politieke wisselingen. De gedachte is al enkele tientallen jaren oud : tot nu werd ze echter slechts bovengehaald door een partij in de oppositie, maar eens aan de macht, gaf men deze liever niet meer af en werd de idee van een eigen inrichtende macht, los van het kabinet van de Minister, snel opgeborgen.

Nu werd het menens. De verdedigers van het Rijksonderwijs van alle strekkingen hebben hun hoop gevestigd op een Autonome Raad voor het Rijksonderwijs. De PVV maakte er in 1987 in de regering haar eerste

onderwijseis van. Voor de SP werd het een voorafgaande voorwaarde voor de overdracht naar de Vlaamse Gemeenschap. Ook de christendemocraten en de Volksunie zagen er een middel in, om de Minister — nu rechter en partij — in een normale verhouding te plaatsen van onafhankelijk beleidsman voor alle netten.

Uiteraard kwamen bij de verdere discussie vele meningsverschillen naar boven: meer of minder lokale autonomie, samenstelling van de organen en financiering van het Rijksonderwijs. Alle strekkingen zitten wat gewrongen met hun houding over de twee laatste knelpunten: samenstelling en financiering.

Wie verdedigt dat het gaat om rijksonderwijs, onderwijs van de ganse gemeenschap, kan makkelijker een eigen (betere) financiering bepleiten, maar zou dan ook moeten aannemen dat de organen een weerspiegeling moeten zijn van de ganse gemeenschap. Als men de organen ziet als de weerspiegeling van de 17 % van de bevolking, die voor Rijksonderwijs kiest, wordt het onderwijs van een deelgroep in de samenleving. Moet het dan niet « gesubsidieerd » worden zoals het onderwijs van andere deelgroepen in de samenleving?

Alle partijen nemen inzake financiering enerzijds, samenstelling van de organen anderzijds standpunten in, die onderling moeilijk te verzoenen zijn.

Wellicht kiest ook het autonome Vlaanderen voor een (typisch Belgische!) mengvorm van beide visies. Ook het « akkoord » dat PVV en CVP hierover sloten vlak vóór de verkiezingen van 13 december 1987 ging in die richting.

Uiteraard zal dit alles heronderhandeld worden, hopelijk met alle Vlaamse strekkingen.

In 1987 heeft de SP-specialist Baldewijns een wetsvoorstel tot oprichting van de Autonome Raad ingediend. Het advies van de Raad van State liet geen twijfel bestaan: zolang 59bis § 2, 2° van de grondwet niet herzien is, kan de Autonome Raad niet in het Vlaams Rijksonderwijs alleen ingevoerd worden. Welnu de Franstaligen, vooral de Franstalige socialisten en liberalen, wilden in geen geval weten van dergelijke organisatie van het Rijksonderwijs: de Minister moet de inrichter en baas van het Rijksonderwijs blijven, wat enige interne decentralisatie niet uitsluit.

De SP en PVV hebben dus plots moeten vaststellen, dat hun belangrijkste verzuchting inzake onderwijs totaal onrealiseerbaar zou blijven, zolang de volledige federalisering van het onderwijs, die zij in 1971 hadden onmogelijk gemaakt, niet zou gerealiseerd zijn. Hoe een dubbeltje rollen kan? Of: wie een put graaft voor een ander...

Door de crisis in het Rijksonderwijs is overigens nog een bredere reflexie op gang gekomen. Hoewel naar buiten uit velen alle schuld

op Minister Coens schoven, wisten zij wel, dat er heel wat misging in het Rijksonderwijs zelf. Een aantal zwakheden konden voorheen door de relatieve overvloed aan middelen wat toegedekt worden.

Zo is het bewustzijn gegroeid dat er een enorm tekort is aan (ruimte voor) management of goed beheer. Een van de grote oorzaken is het statuut met zijn strakke regels, die geen ruimte laten om de *beste* elementen uit te kiezen en naar leidende functies te brengen. Ook het besef, dat tot nog toe onderwijsbeleid te veel werd opgevat als zuiver tewerkstellingsbeleid. Het besef is geleidelijk gegroeid dat in de balans tussen de belangen van het personeel en deze van school en leerlingen het evenwicht verbroken werd ten voordele van het personeel. Met leerlingverlies als gevolg.

Om het wat provocerend te stellen : in het rijksonderwijs en bij zijn verdedigers is een nieuwe « patronale reflex » gegroeid : de instellingen verdedigen. De Vereniging voor Socialistisch Onderwijzend Personeel verdedigde de evolutie met de argumenten, die door alle werkgevers worden gebruikt : als wij de instelling of het bedrijf niet redden, gaat ook de tewerkstelling eraan.

De roep naar privatisering uit liberale hoek heeft zeker bijgedragen tot het bewustzijn dat de openbare diensten in het algemeen, en het rijksonderwijs in het bijzonder, efficiënter en « klantvriendelijker » moeten gaan werken, willen zij overleven.

2. Het vrij katholiek onderwijs heeft in de periode-Coens ook heel wat problemen gekend : globaal is het aantal leerlingen op 6 jaar tijd, ondanks de denataliteit, nauwelijks teruggelopen. De tewerkstelling is, in voltijdse eenheden, sinds 1982 met 5.000 eenheden gestegen, sinds 1985 echter gestabiliseerd.

De stijging situeert zich echter hoofdzakelijk in het buitengewoon onderwijs en het basisonderwijs, en dit ondanks de daling van het aantal kinderen, en in de scholen van het type 2 (traditioneel secundair onderwijs), dit mede dank zij een aangroei van leerlingen.

Inderdaad, door de bezuinigingen op het type 1 en de onrust die ermee gepaard ging, en de twijfels rond de kwaliteit van het type 1, verloren nogal wat scholen van type 1 leerlingen aan de type 2 scholen. Het ging globaal slechts om enkele percenten, maar hier en daar was de beweging uitgesproken en pijnlijk. De concurrentie nam weinig fraaie (en christelijke) vormen aan en was scherper tussen katholieke scholen onderling dan tussen de netten. Soms werd hierdoor het geloof in de « vernieuwing » en zelfs in het cement dat de katholieke scholen bindt, aan het wankelen gebracht.

De bezuinigingen hadden daarenboven een veel groter effect in het Franstalig katholiek onderwijs — integraal type 1 — dan in het Vlaamse.

Ook deze tweespalt werd daardoor in het katholiek onderwijs aangescherpt.

Om de eenheid van het katholiek onderwijs en van de Guimardstraat te redden, liep de — hoofdzakelijk Vlaamse — leiding in 1986 voorop in een grote betoging van het Belgisch Katholiek Onderwijs. Ondanks de verklaring dat zij niet betoogden « tegen Coens » was het voor velen een pijnlijk spektakel. Niet in het minst voor hen die de kop hadden genomen van de betoging ...

Toch bleek vrij snel dat ook dit bolwerk, een der laatste van het unitaire België, niet langer tegen de communautaire stroming standhield. Geleidelijk zullen het Vlaams en het Franstalig katholiek onderwijs hun eigen leiding en beleid krijgen.

De onderwijscentrales van ACV en ACOD gaan dezelfde weg op, de ene wat sneller dan de andere. Maar alle even onherroepelijk.

Het Vlaams katholiek onderwijs kiest resoluut — « met grote moed » — voor de vervanging van de beide concurrerende onderwijstypes voor een « eenheidsstructuur » : een (in de Europese context bekeken) meer dan gematigde « comprehensiviteit » of VSO-structuur in de eerste twee jaren, een beperkt aantal studierichtingen met een duidelijk ($\pm$ type 2-) profiel in de latere jaren.

Het broze compromis, dat in het Vlaams katholiek onderwijs werd bereikt, is niet realiseerbaar zonder aanpassing aan de reglementering. Daarenboven is enige officiële steun in de rug welkom voor een orgaan, dat geen echte beslissings-, maar wel een grote overredingsmacht heeft. De tegenstand bij een aantal type 2-scholen is immers taai. De andere netten kijken overigens met genoegen uit naar het einde van de tweesporigheid in het katholiek secundair onderwijs, die in de concurrentieslag iedereen parten speelt. De officiële secundaire scholen zijn niet van plan hun structuur en leerplannen overhoop te halen, maar willen af van het etiket VSO of type 1 (versus traditioneel onderwijs of type 2).

De Raad voor het Secundair Onderwijs kon in 1987 dan ook een ruim akkoord bereiken over de reglementair vastgelegde structuur van het secundair onderwijs : hierin wordt de indeling in twee structuren opgeheven, maar aan de scholen, binnen ruime grenzen, een grote vrijheid van invulling gegeven : de nieuwe eenheidsstructuur zal de scholen niet beletten meer comprehensief of meer traditioneel te werken. Het zal echter gaan om vele gradaties, niet meer om twee zogezegd homogene blokken, die tegenover mekaar staan.

De realisatie van het advies van de Raad vergt echter in de huidige grondwettelijke toestand een *nationaal* koninklijk besluit. Al snel wisten de insiders duidelijk, dat een nationale consensus hierover totaal onmogelijk is. Gewoon niet aan te beginnen. Op de enige nationale vergadering

hierover was het Franstalig katholiek onderwijs binnen het « afwijzingsfront » het scherpst : « wij zijn niet meer bereid teksten over te nemen die de Vlamingen met het oog op *hun* problemen hebben uitgewerkt ». Een tijdje nog worden de scholen in de waan gelaten dat de eenheidsstructuur er op 1-9-1988 kan komen. Maar diegenen die het kunnen weten, weten het : zonder communautarisering kan ook de diepste verzuiming van het Vlaams katholiek onderwijs niet in vervulling gaan. De CVP is altijd voorstander geweest van overheveling van het onderwijs naar de gemeenschappen, maar was daarin voorheen toch wat gehinderd door de nationale structuur en opstelling van N.S.K.O. en A.C.V. Nu is er geen reden meer, om niet resoluut door te gaan ...

3. Intussen werd, na vervanging van Minister Damseaux door Minister Duquesnes, iedere samenwerking en overeenstemming tussen de gemeenschappen op onderwijsgebied onmogelijk. « Geleerd door de ervaring sinds 1982 », verkiest Duquesnes de afwezigheid van iedere beslissing, liever dan nog « gerold te worden door de Vlamingen. »

Besluit.

In de jaren 1986-1987 werd gepoogd drastisch te besparen op de onderwijsuitgaven, met inbegrip van de personeelsuitgaven. De pijl is tijdens het (lange) vliegen heel wat gezakt. Toch kwamen de maatregelen in een aantal scholen, vooral de secundaire scholen van het type 1 en de normaalscholen, hard aan, vooral omdat ze daar gepaard gingen met verlies van leerlingen/studenten.

De bezuiniging trof in grotere mate het Franstalig onderwijs en in Vlaanderen het rijksonderwijs. Daarmee zette Minister Coens opnieuw een stap naar het « gelijk leggen van de lat » tussen het Vlaams en het Franstalig onderwijs en tussen het rijks- en gesubsidieerd onderwijs.

Van de bezuinigingsdruk en van de bijzondere machten werd positief gebruik gemaakt om eindelijk de remwet op te heffen in het buitengewoon onderwijs, het hoger onderwijs van het korte type, het onderwijs voor sociale promotie en de P.M.S.-centra : in de plaats kwamen regels voor afschaffing of behoud en voor oprichting van scholen en afdelingen. In een aantal (sub)sectoren leidt dit tot pijnlijke sluitingen ; elders kunnen eindelijk studierichtingen opgericht worden, die beter afgestemd zijn aan de actuele economische en maatschappelijke behoeften. Hierdoor worden alle klassieke « reconversieproblemen » in de onderwijswereld binnengebracht : vooral de « reffectatie » en omscholing van leerkrachten naar andere scholen en vakken veroorzaakt heel wat verwarring en onrust.

De verzuchtingen en opvattingen in de twee gemeenschappen lopen steeds meer uit mekaar. In 1988 werden haast geen beslissingen meer gezamenlijk getroffen, wat tot immobilisme leidde. Het Vlaams Rijksonderwijs verwacht alle heil van de Autonome Raad van het Rijksonderwijs, het Vlaams katholiek onderwijs wil uit de interne spanningen en ruzies geraken via een eenheidsstructuur in het secundair onderwijs. Beide verzuchtingen lopen stuk op de nationale besluitvorming.

Door de correctie die Coens van 1982 tot 1987 aanbracht aan de verdeling van de geldmiddelen tussen de gemeenschappen, lijkt zelfs een billijke financieringsregeling haalbaar te worden. De steeds grotere gelijkheid tussen scholen en onderwijsnetten brengt ook een nieuwe basis van de « schoolvrede » dichterbij.

